

Sęczkowska, Maria / Solarski, Bolesław

Tysięczna rocznica Zjazdu Gnieźnieńskiego : tysiąc lat kościoła w Łęczycy

---

Notatki Płockie 45/2-183, 53-56

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

TYSIĘCZNA ROCZNICA ZJAZDU GNIĘŹNIEŃSKIEGO TYSIĄC LAT KOŚCIOŁA W ŁĘCZYCY

W dniu 12 maja 2000 r. odbyły się w Tumie i w Łęczycy uroczystości dla upamiętnienia 1000 lat Kościoła w Łęczycy, zbiegające się z tysięczną rocznicą Zjazdu Gnieźnieńskiego.

Rozpoczęły się one w archikolegiacie w Tumie przy udziale Biskupa Łowickiego, ks. Alojzego Orszulika, kanoników kapituły łęczyckiej, licznych przedstawicieli świata nauki, działaczy kultury i społeczeństwa. Honory gospodarza pełnił miejscowy proboszcz, ks. prałat Zbigniew Łuczak.

Na wstępie prof. dr hab. Tadeusz Poklewski wygłosił prelekcję, której treścią były dzieje dwunastowiecznej kolegiaty oraz opactwa NMP, zbudowanego tam ok. roku 1000. Istnieją przesłanki do postawienia hipotezy, że powstanie opactwa łączyć można z osobą biskupa praskiego Adalberta - Wojciecha z rodu Sławnikowiców, wypędzonego przez swoich przeciwników z Czech. W 997 r. przybył on do Polski, a wędrując na dwór Bolesława Chrobrego do Gniezna, być może był także w

Łęczycy. On to, lub ktoś z jego otoczenia, spowodował zbudowanie tutaj klasztoru. Fundatorami i dobrodziejami opactwa, w którym osadzono benedyktynów, byli zapewne Bolesław Chrobry i pierwszy biskup gnieźnieński, przyrodni brat św. Wojciecha, Gaudenty, a w 100 lat później - Bolesław Krzywousty i Bolesław Kędzierzawy. Zakonnicy przebywali w łęczyckim opactwie ok. 100 lat, tj. do momentu darowania opactwa arcybiskupowi gnieźnieńskiemu. Wkrótce potem klasztor rozebrano, a na jego miejscu rozpoczęto budowę monumentalnej romańskiej kolegiaty. Zlokalizowanie jej w Łęczycy podyktowane było warunkami politycznymi ówczesnej Polski dzielnicowej. Erygowanie świątyni przypisuje się głównie arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Jakubowi ze Żnina i wdowie po Bolesławie Krzywoustym księżnej Salomei. Jako współbudowniczego wymienia się także biskupa płockiego Aleksandra z Malonne, który wcześniej, w pierwszej połowie XII w., zbudował w Płocku piękną katedrę.

Budowę kolegiaty rozpoczęto w 1141 r., a ukończono

Archikolegiata w Tumie, ks. bp Alojzy Orszulik w otoczeniu kanoników archikolegiackiej kapituły łęczyckiej

Starosta Łęczycki Wojciech Zdziarski (z lewej) wręcza ks. biskupowi A. Orszulikowi egzemplarz nr 1 "Przewodnika po Łęczycy i pow. łęczyckim". Z prawej przewodniczący Rady Powiatu Łęczyckiego Stanisław Milczarek

no w 1161 r. Konsekracji w dniu 21 maja 1161 r. dokonał arcybiskup Janisław Janik, który zgodnie ze swoją wolą, został pochowany w krypcie pod zachodnią absydą. W czasie prac wykopaliskowych w latach 1955 - 1956 znaleziono tam jego szczątki, a także patenę i kielich mszalny, eksponowany obecnie w Muzeum w Łęczycy. Podczas konsekracji dodano do wcześniejszego wezwania NMP - św. Aleksego. Znamienne jest to połączenie wezwań, bowiem św. Aleksy był współpatronem kościoła na Awentynie w Rzymie, w którym Adalbert - Wojciech przygotowywał się do misji nawra-

cania pogan. Sprowadzone po 1000 latach z Gniezna relikwie Świętego podkreślają jego związki z Tumem. Obecny Biskup Łowicki, ks. A. Orszulik, ustanowił kolegiatę sanktuarium św. Wojciecha i miejscem uzyskiwania jubileuszowych odpustów zupełnych.

Prof. T. Poklewski wymienił szereg osób, które na przestrzeni wieków odbudowywały świątynię po pożarach i zniszczeniach wojennych oraz dokonywały gruntownych konserwacji i napraw. Tę honorową listę otwiera arcybiskup Jarosław Bogoria - Skotnicki, który w szybkim tempie odbudował kolegiatę po najeździe Litwinów w 1293 r. W 1569 r. Trojan ze Ślesina, kanonik łęczycki, zbudował kruchtę dla ochrony XII-wiecznego portalu.

XVIII wiek rozpoczął się dla Łęczycy i kolegiaty nieszczęśliwie: najechali ją Szwedzi, paląc i niszcząc dotkliwie. Nad gruntownym remontem świątyni pracował w połowie XVIII w. prymas Władysław Aleksander Łubieński. Wydał on w 1761 r. specjalny dekret nakazujący podjęcie prac w kolegiacie. Fundusze własne kapituły wzbogacił biskup krakowski Kajetan Sołytk, znany patriota, zesłany później na Sybir przez ambasadora Rosji - Repnina. Konserwację i częściową przebudowę kolegiaty przeprowadził nadworny architekt prymasa Efraim Schroeager, nadając m.in. wnętrzu charakter klasycystyczny.

W 1934 r. powołano do życia Łódzki Obywatelski Komitet Ratowania Archikolegiaty w Tumie, któremu przewodniczył biskup sufragan łódzki ks. Kazimierz Tomczak.

Ratusz w Łęczycy, ks. bp A. Orszulik wygłasza przemówienie. Za stołem prezydyjnym burmistrz m. Łęczycy - Józef Konieczny

Sesja naukowa w Ratuszu w Łęczycy, przemawia prof. dr hab. Zygmunt Świechowski

Staraniem Komitetu, przy pomocy władz państwowych, udało się przeprowadzić naprawy i konserwację nadwątlonych elementów budowli oraz podjąć badania historii kolegiaty, wynikiem czego było m.in. wydanie w 1938 r. monografii pt. "Kolegiata w Tumie pod Łęczycą", napisanej przez prof. Michała Walickiego.

Po zniszczeniach wojennych w 1939 r. wstępnego zabezpieczenia kościoła podjął się jego ówczesny proboszcz - ks. Władysław Chmiel, współpracując ściśle z wojewódzkim konserwatorem zabytków, Zbigniewem Cieklińskim. Na zlecenie władz państwowych odbudowę kolegiaty zajął się prof. Jan Koszczyk - Witkiewicz, mający przed sobą przedwojenne studia nad przywróceniem kościołowi jego romańskiej postaci.

Znaczne zasługi w odtworzeniu historii archikolegiaty oddali uczeni: Władysław Łuszczkiewicz /I połowa XIX w./, Karol Potkański /początek XX./, a po II wojnie światowej Generalny Konserwator Zabytków - Jan Zachwatowicz, prof. Andrzej Nadolski, kierownik Zakładu Archeologii Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Łodzi i wielu innych. Tych wszystkich wyżej wymienionych, według prof. T. Poklewskiego, należy uczcić i zachować we wdzięcznej pamięci. W szereg tych wybitnych postaci należy wpisać prof. T. Poklewskiego, wybitnego znawcę i badacza dziejów archikolegiaty na przestrzeni ostatniego półwiecza.

Po wykładzie prof. T. Poklewskiego zebrani wysłuchali w skupieniu sonaty a-moll Karola Filipa Emanuela Bacha, syna sławnego Jana Sebastiana Bacha, przepięknie wykonanej przez Piotra Flisa - studenta Akademii Muzycznej w Łodzi.

Następnie ks. bp A. Orszulik odprawił mszę św. koncelebrowaną, w czasie której wygłosił homilię, podkreślając doniosłe akty historyczne, których świadkiem była kolegiata. Tu w 1180 r., z udziałem książąt i całej hierarchii kościelnej, odbył się tzw. Zjazd Łęczycy, uważany przez historyków za pierwszy sejm. Uchwalono na nim przywileje dla duchowieństwa, umożliwiające skuteczną działalność. W 1285 r. odbyły się pod przewodnictwem arcybiskupa Jakuba Świnki dwa synody, na których uchwalono m.in. sposoby ochrony języka polskiego w nauczaniu kościelnym przed zalewem niemieczyny. W Tumie i w Łęczycy odbyło się łącznie ok. 25 synodów, głównie prowincjonalnych, na które przyjeżdżali

dostojnicy kościelni i świeccy z całego kraju. Omawiano na nich sprawy bytu narodowego i państwowego, ustawodawstwa świeckiego i szrądu kościelnego".

Ks. bp A. Orszulik przypomniał o bardzo ważnej roli św. Wojciecha i Jego męczeńskiej śmierci, przez którą przyczynił się do wprowadzenia Polski do narodów Europy i do utrwalenia jej państwowości. Obecnie znajdują się w Tumie relikwie Świętego, a archikolegiata jest miejscem uzyskiwania jubileuszowych odpustów zupełnych.

W godzinach południowych zaproszonych gości podejmował w siedzibie Starostwa Powiatowego starosta Wojciech Zdziarski. On to sprezentował bp A. Orszulikowi pierwszy egzemplarz opracowanego społecznie i wydanego przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczycykiej i Oddział Towarzystwa Naukowego Płockiego w Łęczycy "Przewodnika po Łęczycy i powiecie łęczycyckim".

Następnie goście udali się do Ratusza, by wziąć udział w sesji naukowej, związanej tematycznie z tysięczną rocznicą Zjazdu Gnieźnieńskiego. Honory gospodarza pełnił tu burmistrz Łęczycy Józef Konieczny, który w swoim przemówieniu nawiązał do pamiętnych wydarzeń historycznych. Przed sesją wygłoszono kilka krótkich przemówień. Jako pierwszy list wojewody łódzkiego do uczestników sesji odczytał Piotr Krzywicki, a po nim zabrał głos ks. bp A. Orszulik. Wyraził on radość z uczestnictwa w tak uroczystych obchodach w Tumie i w Łęczycy. Zaznaczył, że już w tym jubileuszowym roku brał udział w sesjach w Gnieźnie, na których, jak przed wiekami, obradowali wspólnie nad sprawami narodowymi przedstawiciele Kościoła i władz państwowych. Na szczęście można mówić teraz otwarcie, a przedstawiciele nauki nie muszą sami cenzurować własnych dzieł.

Kolejnym mówcą był dr Marian Chudzyński, wiceprezes TNP, który powiedział m.in. o związkach historycznych i współczesnych Płocka z Łęczycą. Do tych sprzed wieków należy biskup płocki Aleksander, który współdziałał przy budowie kolegiaty w Tumie. W wyniku uchwały Zjazdu Łęczycyckiego w 1180 r. założono w Płocku szkołę działającą do dzisiaj, słynną "Małachowiankę". Obecnie Płock z Łęczycą łączy Towarzystwo Naukowe Płockie, którego Oddział istnieje tutaj i efektywnie działa od 1977 r.

Następnie rozpoczęto sesję naukową, której przewodniczył Bolesław Solarski - przewodniczący Oddziału TNP w Łęczycy. Znakomici mediewiści wygłosili trzy referaty:

- prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk - pt. "Kościelne i polityczne postanowienia Zjazdu Gnieźnieńskiego",
- o. prof. dr hab. Janusz Zbudniewek - pt. "Znaczenie misji męczeństwa św. Wojciecha w Polsce" i
- prof. dr hab. Zygmunt Świechowski - pt. "Wczesna architektura Polska w Rocznice Zjazdu Gnieźnieńskiego".

Na zakończenie sesji B. Solarski przyrzekł dolożyć starań w celu opublikowania referatów w formie książkowej, stanowią one bowiem istotny przyczynek do historii średniowiecznej Łęczycy.

Gościom i uczestnikom sesji zaprezentowano wystawę w łęczycyckim Muzeum, której inicjatorem i autorem scenariusza był prof. T. Poklewski, a komisarzem

Wystawa zabytkowych obiektów sakralnych w Muzeum w Łęczycy, od prawej: ks. kanonik Franciszek Śliwonik, Anna Dłużewska-Sobczak, ks. bp A. Orszulik, prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk, Stefan Zazoniuk, ks. prałat Wiesław Skonieczny, Andrzej Urbaniak, Alicja Łosińska, Irena Wójtowicz, Otylia Kokocińska

- Andrzej Borucki. Zgromadzono na niej szereg oryginalnych obiektów sztuki sakralnej, obrazujących tysiącletnią obecność Kościoła na Ziemi Łęczyckiej. Wystawę zorganizowano dzięki życzliwości ks. bpa A. Orzulika oraz ks. prałata Wiesława Skoniecznego i ks. prałata Zbigniewa Łuczaka, którzy wypożyczyli na tę okazję wiele bardzo cennych eksponatów.

Organizatorami obchodów byli: Towarzystwo Naukowe Płockie Oddział w Łęczycy, ks. proboszcz Parafii Archikolegiackiej w Turmie, ks. proboszcz Parafii św. An-

drzeja Ap. w Łęczycy, Starosta Powiatu Łęczyckiego, Burmistrz Miasta Łęczycy, Muzeum w Łęczycy, Stowarzyszenie Miłośników Kultury Średniowiecza w Łodzi, Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna i Dom Kultury w Łęczycy.

Sekretarz Oddz. TNP Przewodniczący Oddz. TNP
mgr Maria Sęczkowska mgr inż. Bolesław Solarski